

نوسازی و تغییرات اجتماعی؛ دینداری و روحانیت در ایران امروز

دکتر ناظم سام دلیری

جامعه‌شناسان

سرشناسه: سام دلیری، کاظم، ۱۳۴۹
عنوان و نام‌پدیدآور: نوسازی و تغییرات اجتماعی؛ دینداری و روحانیت در ایران امروز
تألیف: کاظم سام دلیری

مشخصات نشر: جامعه‌شناسان
مشخصات ظاهری: ۱۶۷ ص: جدول، نمودار
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۵۴۶-۶۸-۲

وضعیت فهرست نویسی: قیبا

یادداشت: کتابنامه

عنوان دیگر: دینداری و روحانیت در ایران

موضوع: روحانیت -- ایران -- تاریخ -- قرن ۱۴

موضوع: IranClergy -- History -- 20th century

موضوع: تجددگرایی (اسلام) -- ایران -- تاریخ -- قرن ۱۴

موضوع: Islamic modernism -- Iran -- History -- 20th century

موضوع: روحانیت -- ایران -- افکار عمومی

موضوع: Clergy -- Public Opinion -- Iran

موضوع: تجدید -- ایران -- تأثیر

موضوع: *Modernity -- Iran -- Influence

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۶ س۲م۴ ۱۴۸۲ D۷۲

رده‌بندی دیویی: ۹۵۵/۰۸۲۰۴

شماره کتابشناسی ملی: ۴۷۸۶۶۱۵

جامعه‌شناسان

نوسازی و تغییرات اجتماعی؛ دینداری و روحانیت در ایران امروز
تألیف: کاظم سام دلیری

چاپ اول: ۱۳۹۷ تهران/ تعداد ۲۰۰ نسخه

قیمت: ۱۶۰۰۰ تومان/ چاپ و صحافی دیجیتال: نگین

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۵۴۶-۶۸-۲

همه حقوق چاپ نشر برای ناشر محفوظ است.

حروفچینی، نمونه‌خوانی، صفحه‌آرایی و ویراستاری: جامعه‌شناسان

طراح جلد: افسانه آسایش

فروشگاه و نمایشگاه مرکزی:

تهران، خیابان انقلاب، روبروی درب اصلی

دانشگاه تهران، پاساژ فروزنده، پلاک ۲۱۷

کتاب‌فروشی جامعه‌شناسان

تلفن: ۶۶۹۵۹۶۸۰، ۸۱، ۶۶۰۰۰۰۵۱

تلفن دفتر نشر: ۶۶۹۶۹۶۲۰

این اثر، مشمول قانون حمایت مولفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است، هر کس تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه مولف (ناشر) نشر یا پخش یا عرضه کند مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

WWW.JAMEESHENASAN.COM

Email: Sociologists15@gmail.com

فهرست

پیش‌گفتار	۹
مقدمه	۱۱
نوسازی؛ چرا، خوب، معنایی	۱۱
نوسازی؛ پیشنهادها و مسیرها	۱۵
ویژگی‌های جام مدرسه	۱۹
پیامدهای نوسازی	۲۳
منابع	۴۱
بخش اول نوسازی و دینداری	۴۳
فصل اول تاثیر نوسازی بر نوع دینداری و روحانیت	۴۵
چکیده	۴۵
بیان مساله	۴۶
مبانی نظری	۴۸
۱) رسانه‌های جمعی و نوع دینداری؛ دینداری «بی‌نیاز از روحانیت»	۴۸
۲) مدرنیته و دینداری؛ دینداری بی‌واسطه	۵۲
روش تحقیق	۵۸
تعریف عملیاتی متغیرها	۵۹
تجزیه و تحلیل داده‌ها	۶۰
جمع‌بندی	۶۶
منابع	۶۸

فصل دوم انواع دینداری و روحانیت؛ تاثیر نوع دینداری بر تبعیت از روحانیان	۷۱
چکیده	۷۱
بیان مساله	۷۲
مبانی نظری تحقیق	۷۴
روحانی کیست؟	۷۶
انواع دینداری	۷۹
۱. دینداری «بی واسطه»:	۷۹
۲. دینداری «بی نیاز از روحانی»:	۷۹
۳. دینداری «ناپای بند»:	۸۰
فرضیه های تحقیق	۸۱
روش شناسی تحقیق	۸۱
تعریف عملیاتی متغیرهای تحقیق: چگونگی سنجش آنها	۸۲
یافته های تحقیق	۸۴
۱. یافته های توصیفی	۸۴
۲. یافته های تبیینی	۸۷
جمع بندی و نتیجه گیری	۸۸
منابع	۹۰
بخش دوم الگویی برای بررسی کاهش نفوذ اجتماعی روحانیت در ایران	۹۳
مقدمه بخش دوم	۹۵
فصل سوم «کاهش نفوذ اجتماعی روحانیت در ایران» الگویی برای بررسی	۹۷
چکیده	۹۷
بیان مساله	۹۷
راکازی مفهومی	۱۰۰
نفوذ اجتماعی روحانیت	۱۰۳
۱- تاثیر مستقیم انتساب روحانیان به دین بر نفوذ اجتماعی آنان	۱۰۵

۱۰۶.....	۲- تأثیر مستقیم امتثال روحانیان به دین بر نفوذ اجتماعی آنان
۱۰۶.....	۳- تأثیر غیرمستقیم ویژگی‌های شخصیتی بر نفوذ اجتماعی روحانیت
۱۰۷.....	۴- تأثیر غیرمستقیم موقعیت و نقش سنتی روحانیان بر نفوذ اجتماعی آنان
۱۰۷.....	۵- تأثیر مستقیم عملکرد روحانیت بر نفوذ اجتماعی
۱۰۸.....	عوامل کاهش نفوذ اجتماعی روحانیت در ایران
۱۰۹.....	الف. در طرف مردم
۱۰۹.....	۱- عرفی شدن ایران:
۱۱۰.....	۲- تغییر نوع دینداری:
۱۱۲.....	۳- نارضایتی از دولت متناسب به روحانیت:
۱۱۳.....	۴- عضوسازی مخالفان:
۱۱۳.....	ب. در برابر جامعه
۱۱۳.....	۱- افزایش تمایز یافتگی نهادی در یک ساخت اجتماعی همسو:
۱۱۵.....	۲- ظهور گروه‌های جدید:
۱۱۵.....	۳- برپایی حکومت مبنی:
۱۱۶.....	ج. در طرف روحانیت
۱۱۶.....	۱- ترک موقعیت‌ها و نقش‌های اجتماعی
۱۱۷.....	۲- دچار شدن به آسیب‌های قدرت:
۱۱۹.....	۳- فقدان تجربه‌ی لازم در موقعیت قدرت:
۱۲۱.....	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۲۳.....	منابع

فصل چهارم «الگوی برای بررسی کاهش نفوذ اجتماعی روحانیت در ایران: نقد مقاله	
۱۲۵.....	دکتر شجاعی‌زند»
۱۲۵.....	چکیده
۱۲۵.....	بیان مساله
۱۲۷.....	مروری بر مقاله و الگوی دکتر شجاعی‌زند
۱۳۰.....	نقد مقاله
۱۳۰.....	الف) ابهامات در بیان مساله

ب) نقص و اشتباه در مفهوم‌سازی نفوذ اجتماعی (متغیر وابسته).....	۱۳۲
ج) نقد عوامل کاهش نفوذ روحانیت (متغیر مستقل).....	۱۳۴
د) الگوی بررسی کاهش نفوذ اجتماعی روحانیت؛ الگوی مختار.....	۱۴۱
مکانیزم شکل‌گیری نفوذ اجتماعی.....	۱۴۳
عوامل موثر بر نفوذ اجتماعی روحانیت.....	۱۴۷
۱- حضور در «موقعیت» روحانی.....	۱۴۷
۲- «عملکرد».....	۱۴۷
۳- ویژگی‌های شخصیتی.....	۱۴۸
۴- تارک‌های دینی- اجتماعی.....	۱۴۸
عوامل موثر بر کاهش نفوذ اجتماعی روحانیت.....	۱۴۸
نتیجه‌گیری.....	۱۵۰
منابع.....	۱۵۲
فهرست اعلام.....	۱۵۵
مفاهیم.....	۱۵۵
اسامی.....	۱۶۳

پیش‌گفتار

کتاب حاضر بر بخشی از پیامدهای فرهنگی ناشی از نوسازی در ایران متمرکز است. نوسازی در ایران تغییرات فرهنگی همه‌جانبه و گسترده‌ای را منجر شد که از جمله آن می‌توان به تغییرات ارزشی و هنجاری در حوزه دین و دینداری اشاره کرد. نوسازی از طریق تغییر در ارزش‌ها و هنجارها، تغییراتی در دینداری جامعه ایجاد کرد و از آن مسیر، نوع ارتباط دینداران با روحانیان تأثیرگذار شد. کتاب حاضر که از یک مقدمه، دو بخش و چهار فصل تشکیل شده تأثیر نوسازی بر نوع دینداری و روحانیت را موضوع نامادیت خود قرار داده است. در مقدمه‌ی کتاب نویسنده مباحثی مفصل در خصوص معنا و ویژگی‌ها و علل و پیامدهای نوسازی ارائه می‌کند. بخش اول، شامل دو فصل است که در فصل اول آن نویسنده این ادعا را مطرح می‌کند که در نتیجه نوسازی در ایران انواع دینداری متفاوت از دینداری‌های قبل شکل گرفته است. وی با یک بررسی تجربی وجود این انواع دینداری‌ها را که در آن‌ها شکل خاصی از ارتباط با روحانیت وجود دارد نشان می‌دهد. در فصل دوم، با یک بررسی تجربی وضعیت تبعیت از روحانیت در انواع دینداری‌های پیش گفته مورد بررسی قرار می‌گیرد و به این سوال پاسخ گفته می‌شود که «عوامل موثر بر کاهش تبعیت از روحانیت چیست؟». در پاسخ نظری به سوال فوق سه دسته علل کلان برشمرده می‌شود: عللی که به تحولات ساختاری جامعه اشاره دارند؛ عللی که مربوط به خود روحانیت به عنوان یک گروه اثرگذار اجتماعی است؛ عللی که در طرف مخاطبان روحانیت یعنی مردم اتفاق افتاده است. در این فصل تنها بر عللی که به مخاطبان روحانیان مربوطند (که خود تحت تأثیر تحولات ساختاری می‌باشند)، یعنی نوع دینداری‌های پیش گفته تأکید می‌شود. بخش دوم کتاب موضوع نفوذ اجتماعی روحانیت را محور مباحث خود دارد. بر اساس برخی تاملات نظری و بررسی‌های تجربی، *تغییرات اجتماعی-سیاسی* دهه‌های اخیر میزانی از نفوذ اجتماعی روحانیت را تقلیل داده؛ اما اینکه چگونه می‌توان این کاهش را بررسی کرد

خود موردی مسأله‌آفرین است. به همین خاطر، این فصل تلاش دارد الگویی برای بررسی نفوذ اجتماعی روحانیت و نوسانات آن بدست دهد. در فصل سوم، الگوی مورد نظر یک نویسنده‌ی حوزه جامعه‌شناسی دین برای بررسی تجربی کاهش نفوذ اجتماعی روحانیت در ایران ارائه شده و در فصل چهارم با قلم نویسنده‌ی کتاب این الگو نقد و الگوی جایگزین ارائه می‌شود. لازم به توضیح است تمامی فصول کتاب متشکل از مقاله‌هایی با محوریت تغییرات ناشی از نوسازی در ایران است که در فصلنامه‌های علمی-پژوهشی به چاپ رسیده‌اند.